

Mirjam Podsednešek, Zavod Republike Slovenije za šolstvo

UČNA POT – (ALI) ŽIVLJENJSKA IZBIRA

☒ Srečanja z Nevenko Janež so povezana z mojimi prvimi delovnimi potmi na Tolminskem, spadajo med začetne stike s kolegi, učitelji slavisti in slovenisti na Goriškem. Vsaka prva pot in doživetje je po svoje dragoceno, še zlasti, če je okolje novo in drugačno, ljudi pa prislovično odprti in dobri.

Na skorajda anekdotično vprašanje kolegov na delovnem srečanju: »Poznate Nevenko z Mosta?« odgovor ni mogel biti takoj pritrdilen; mojo začetno zadrego je opazila kar kolegica sama in jo naravno premostila, se predstavila in kar takoj spregovorila učnem načrtu predmeta slovenščina, ki smo ga takrat v osnovni šoli uporabljali.

Že takrat je znala in zmogla trezno presoditi, kaj je za šolsko rabo in kaj ne. Pri tem jo je vodila njena povsem naravna izbira in predvsem trdna pedagoška izkušnja o tem, kaj se v razredu obnese in kaj ne; kaj v razredu brati in kako opazovati, da bosta oba – učitelj in učenec v stiku z izbranim besedilom, a povezana tudi osebno – kot bralca. Zato me ni presenetilo njeno intenzivno delo pri prenovi učnih načrtov predmeta na začetku devetdesetih let (1998), sistematično delo v tolminski študijski skupini, kjer je kolege odločno usmerjala, sodelavce Zavoda pa potrpežljivo opozarjala na potrebe »terena«; sodelovanje z območnim Slavističnim društvom Nova Gorica – tudi pri pripravi in izvedbi tekmovanja v znanju slovenščine (1992–2006).

Redno šolsko delo jo je povezovalo z učenci in kolegi, zato so lahko, postopno, nastajala šolska glasila, najprej Naše črtice, kasneje Mišelovka. V njih se je, vedno znova, zrcalilo delo in spoznanja otrok, ohranjala pa tudi povezanost z okoljem, v katerem so rasli njeni učenci, mnogi med njimi tudi kasnejši sodelavci, pisci in raziskovalci. Nekatere so prav raziskave v malem (npr.: *Življenje nekoč. Staro kmečko orodje in posodje. Založila OŠ Dušana Muniha Most na Soči, 1997.*).

Vraščenost v kulturo domačega prostora in tesna povezanost z njim je botrovala sodelovanju pri pripravi izborov poezije Simona Gregorčiča (*Gregorčič Simon (1844- 1906). Brje, 2006*), aktualizaciji njegove poezije in pripravi ekskurzij za šolsko rabo; zlasti pa inovativni postavitvi Kosmačeve učne poti, s pripravo vodnika (*Vodnik po Kosmačevi učni poti. ZRŠ, Ljubljana, 2000*) in vrste vsakoletnih, vzporednih publikacij, namenjenih popularizaciji učne poti in literature rojaka Cirila Kosmača npr.: (*Skozi nova doživetja: delovni zvezek za pohodnike na Kosmačevi učni poti. Most na Soči, 2001; Tistega lepega dne. OŠ Dušana Muniha Most na Soči, 2013*).

Naravna vedoželjnost jo je pritegnila k dolgoletnemu sodelovanju z *Javnim skladom za ljubiteljsko kulturo Tolmin*, tudi z *Zvezo kulturnih društev*, saj jo je to vedno znova povezovalo z literarnim ustvarjanjem mladih, pa tudi z vsemi, ki jim je tudi domači prostor dom, prva misel in - sreča.

Kdo Te je učil in naučil učiti? Šola, življenje ali dediščina Tolminske? Prosim, predstavi se.

Prva leta svojega življenja sem preživela na Logarščah, razpotegnjeni vasi na robu Šentviške planote. V Tolmin smo se preselili, ko sem začela obiskovati osnovno šolo. Mesto je bilo zame novo. Šole sem se zelo veselila in ko sem prvi dan tistega davnega leta prišla iz šole domov, sem oznanila, da bom učiteljica.

Dobre učitelje sem imela in vedno sem podoživljala njihovo vlogo in razmišljala, kako bi sama snov podala učencem. Igrati se šolo na dvorišču, je bila moja najljubša otroška igra. Neutrudno sem »mučila« z njo mlajše otroke ... Seveda ni bilo vprašanje, kje nadaljevati šolanje. V Tolminu je bila pedagoška gimnazija. Spet sem srečala profesorje, ki so pustili v meni globoko sled. Profesor Janez Dolenc je še utrdil prepričanje, da je naslednja stopnica v izobraževanju materinščina. Po maturi sem se vpisala na Filozofsko fakulteto v Ljubljani, smer slovenski in srbohrvaški jezik s književnostjo. Študij je bil zanimiv, sem pa pogrešala več prakse. Tako sem »priletela« v razred po eni sami učni uri, ki sem jo morala opraviti v okviru izpita metodika slovenščine.

In potem me je spet učila šola. Čudovit kolektiv in seveda učenci. Zelo veliko so me naučili in še vedno me učijo.

Imam srečo: počnem natanko tisto, kar sem si od nekdaj želela, na tej poti srečujem ljudi, ki me bogatijo, dajejo energijo in od katerih se lahko neprestano učim. V devetdesetih letih sem bila dejavna tudi v Slavističnem društvu Nova Gorica, vsa leta sodelujem z goriško enoto Zavoda RS za šolstvo. Delo s kolegicami in kolegi prinaša nove izkušnje in veliko zadovoljstva. Sodelovanje z ljudmi, s katerimi se lahko pogovarjaš brez dlake na jeziku, je razkošje.

Pravijo, da smo v naših krajih trmasti. Nenaravnemu in neumnostim se upiramo. To bo kar držalo. In ni vedno slabo.



Živiš v Tolminu, poučuješ na Mostu na Soči. Kaj je botrovalo tej izbiri? Domače, znano okolje – ali morda kaj drugega?

Ni bilo posebnega izbiranja. Vrnitev na Tolminsko je bila umevna sama po sebi. Diplomsko nalogo sem delala pod mentorstvom prof. Tineta Logarja, raziskovala sem govor Šentviške planote. Domače narečje. Profesor je dovolil, da sva nalogo delali dve študentki in tako sem k nam pripeljala še kolegico iz Ljubljane in jo na nek način »ponašila«. Klub tolminskih študentov, v katerem sem bila v študentskih letih kar dejavna, je včasih deloval precej zaprto in domov zazrto. Bili smo velika družina in stkali vezi za vse življenje. Kar vsi smo se želeli vrniti. In mnogi smo se. Bili so drugačni časi. Ko je imel moj sine manj kot leto, me je obiskala takratna ravnateljica OŠ Most na Soči, Ema Štih, in mi ponudila službo. Danes je za mladi rod kaj takega

nepojmljivo. In sem sprejela. Prišla sem v mlad kolektiv in skozi desetletja smo postali veliko več kot sodelavci. Prijateljstvo med nami je naredili šolo prijazno – v tistem pravem pomenu besede. Bila je naša šola, skupaj smo se trudili narediti jo čim boljše. V tej šoli sem še danes. Lepo mi je in prav nikoli si nisem želela drugam.

Most na Soči je starodaven kraj. Zadnjih dvajset let ga pbljže spoznavam tudi po Tvoji zaslugi. Prosim, približaj bralcem kraj in delo z otroki.

Most na Soči je kraj z dušo. Včasih se šalimo, da izkoplješ halštatske ostanke, tudi če bi rad le vsadil rožo. Pa kraj nima le bogate daljne zgodovine, še pred drugo svetovno vojno je imel živahno sejemsko dejavnost, trgovine in vso potrebno infrastrukturo. Kosal se je s Tolminom. Dal je mnoge pomembne ljudi, ki so se uveljavili na različnih področjih delovanja. Tudi šolstvo bo kmalu praznovalo dvestoletnico. Morda danes to ni več tako pomemben kraj, a je živ. Trudi se predstaviti svojo preteklost in jo nadgrajevati. In šola ima pri tem

pomembno vlogo. S skupnimi močmi smo dovolj uspešni, da domovino in svet opozarjamo nase.

Naš šolski okoliš je velik. Dve tretjini učencev je vozačev. Prihajajo iz naših dolin in hribov. V prvi polovici mojega poučevanja se je naš učenec še zelo razlikoval on mestnega, po letu 1990 pa vse manj. Globalizacija najbrž. Mislim pa, da je kljub temu več pristnosti. Delo z otroki je tako raznoliko, da bi o njem lahko govorila več dni. Če bi vprašali njih, kako jim je z mano, bi zelo verjetno povedali, da sem sitna, zahtevna in stara. Kaj pa drugega. Permisivne vzgoje nisem nikoli preveč marala. Z mnogimi bivšimi učenci pa ohranjam stike, z nekaterimi smo pravi prijatelji, zato menim, da hujše škode ne delam ...



Kaj je tisto, kar te privlači, da vztrajaš in se ukvarjaš z njimi?

Rada jih imam. Otroke namreč. Vse skupaj in vsakega posebej, pa čeprav mi nekateri ne verjamejo. So še premladi, da bi razumeli, da imeti rad ne pomeni ugoditi vsem željam in muham. Tako različni so si in tako enaki obenem. Ko pridejo do mene, jih grabi puberteta. Vrti jih in muči, zato je poseben izziv vzbuditi v njih vsaj malo zanimanja za tisto, kar bi jih rada naučila. Vsak po svoje se odziva, včasih uganem, kako bo, včasih je drugačna »luna« in ustrelim mimo ... Težko bi brez njih. Celotiste najbolj težavne pogrešam, morda tiste še najbolj. Skušam biti čim bolj iskrena z njimi, nikoli se jim ne kažem drugačna, kot sem. Marsikdo morda meni, da to ni prav, a jaz ne znam drugače. Pošalim se, pohvalim, grajam, tudi zakričim in včasih povem, da imam slab dan. Saj sem vendar človek in prav današnje generacije morajo vedeti, da imamo pravice tudi učitelji, ne samo učenci.

Dvajset let sem hodila z njimi tudi v šolo v naravi. To so zelo dragocene izkušnje. Večina šol je bila v naši režiji, s programom, ki smo ga pripravili in vodili učitelji naše šole. Tako smo bili sedem ali deset dni samo učenci in mi. Na začetku smo odhajali v šolo v naravi med poletnimi počitnicami, vedno na morje, ki so ga v prvih letih nekateri učenci videli prvič. Ker so bile šole v



naravi na prehodu na predmetno stopnjo, smo z učenci že takrat stkali vezi, ki so v glavnem zdržale naslednja štiri leta in v nekaterih primerih še več.

Vem, da se – ob poučevanju – ukvarjaš tudi z drugimi stvarmi: inštruiraš, si mentorica učencem pri pripravi šolskih glasil (tradicionalna Mišelovka) in raziskovalnih nalog, aktivno se povezuješ z lokalno radijsko postajo ALPSKI VAL, sodeluješ pri pripravi različnih publikacij, ki so odmevne tudi širše, v Posočju in na Goriškem. Kaj te vodi pri tem delu in zakaj to rada počneš?

Že od začetka svojega poučevanja sem bila mentorica novinarskega krožka. Prva leta smo se ukvarjali z dopisništvom, potem smo izdelovali stenski časopis, se preizkušali v različnih dejavnostih, povezanih z novinarstvom. Po nekaj letih smo šolski novinarji prevzeli tudi urejanje časopisa. Takrat so bile to Naše črtice, ki so na šoli neprekinjeno izhajale od leta 1962. Za štirideseti rojstni dan smo jim podarili novo ime. Ja, novinarski krožek so mi dodelili, je bil pa to krasen izziv in zelo lepo delo. Krožki so tudi dejavnost, pri kateri spoznaš učence z drugih plati. Po svoje je devetletka z izbirnimi predmeti take dejavnosti nekoliko preveč ukalupila in to je škoda.

Mentorstvo učencem pri pripravi glasila in radijskih oddaj sem zdaj predala mlajšim kolegicam. Morda jim včasih lahko pomagam z nasvetom, konec koncev pa je treba delo počasi prenašati na mlade, saj ne bomo večno za katedrom.

Kar se tiče dela izven šole ... take stvari pridejo same od sebe. Težko odklonim, če me prosijo za sodelovanje, še težje, če gre za pomoč in ocenim, da bi lahko koristila. Obenem take stvari bogatijo znanje, prinašajo dragocene izkušnje in dajejo dober občutek. Inštruiram predvsem v prijateljskih krogih, kadar kaj »zaškripa«, otroci tudi rastejo, diplomirajo ... in potrebujejo lekturo. A kot sem rekla, to počnem med prijatelji. Gre za neko povezanost z ljudmi, ki me obdajajo.

Veliko sodelavcev in kolegov Te pozna po inovativni Kosmačevi učni poti, ki na izviren način vedno znova predstavlja njegovo pisanje, dolino Idrije in njenih ljudi. Kaj ti pomeni Ciril Kosmač in njegova literatura? Povej nam, zakaj ravno Kosmačeva učna pot in domača tradicija?

Kosmačeva literatura je svet v malem. Svetovljan, ki se je v svojih delih vračal domov, v svojo in tudi mojo dolino, prinašal pa tudi izkušnjo velikega sveta. Njegovi božji otroci in otroci božji ljubijo življenje, živijo ga tako prvinsko, liki Kosmačevih del so svetli tudi v najtežjih trenutkih. Blizu mi je. Najbrž ima vsak bralec, še posebej pa slavist, svojo »ljubezen« med deli slovenske književnosti. Tisto, kjer se počuti doma.

Kosmačeva učna pot pa je nastala iz potrebe odpreti dolino in pisatelja predstaviti njenim obiskovalcem. Brez Silva Faturja, prijatelja in nekdanjega svetovalca za SLO na koprski enoti ZRŠS je ne bi bilo. On jo je vzpodbudil, v drugem letu projekta je pomagala še Marija Sivec z ljubljanske enote. Projekt, ki smo ga učenci in učitelji predmetne stopnje delali dve leti in zaključili leta 2000, je poleg poti dal tudi veliko izkušenj, skupnega prizadevanja in sodelovanja. Dobre stvari.

In Kosmačeva učna pot živi. Vsako tretjo majsko soboto privabi tudi veliko pohodnikov. Letos je bil že 13. pohod. Vsako leto spoznavamo eno od Kosmačevih novel, morda tudi tako »širimo Kosmača« med bralci.

Nam lahko podrobneje predstaviš letošnjo Kosmačevo učno pot?

13. pohod je potekal v znamenju novele Kruh. Prišli so naši zvesti pohodniki in taki, ki tu še niso bili. Kot vedno smo pripravili hrano za dušo in telo in zadovoljstvo udeležencev na koncu je bilo tudi zadovoljstvo organizatorjev. Poseben je bil letošnji pohod zaradi zaključka, ki ni bil kosmačevski, ampak puntarski. Ker Kosmač o tolminskem puntu ni napisal ničesar, Tolminci pa se letos spominjamo 300-letnice velikega punta, so pero v roke vzeli kar naši devetošolci, ob pomoči mentorice pripravili igro Ko pride puntar, si sposodili še nekaj mlajših igralcev – in pohodniki so v Knjižnici Cirila Kosmača Tolmin njihovo uprizoritev iskreno pohvalili. Vesela sem tudi mentorstva svoje mlade kolegice.

Kaj je bila ožja tema letošnjega pohoda po Kosmačevi učni poti?

Ožjo temo letošnjega pohoda smo nakazali z navedkom iz izbrane novele: Najhujši glad je glad srca. Geslo pohoda ni bilo naključno izbrano. Mislim, da se strinjava, da je še kako aktualno.

Z novelo so se pred pohodom ukvarjali naši učenci in razmišljali o kruhu v vseh pomenih besede. Predstavili so se tudi pohodnikom. Sodelovali smo z Društvom podeželskih žena Gornjega Posočja, ki so napekle več vrst kruha ... že vrsto let za tisti drugačni kruh pohodnikov skrbijo člani Društva likovnih ustvarjalcev Tolmin, ki na dan pohoda ustvarjajo ob poti. Lansko leto, ko je pohod potekal v znamenju novele Tistega lepega dne, so slikali ilustracije novele. Letos nam je uspelo pripraviti in izdati novelo z njihovimi ilustracijami. Knjižico smo ponudili tudi pohodnikom.

Prizadevamo si, da bi se poleg šol, krajanov in različnih ustanov na pohodih predstavila tudi naša društva in veseli smo sodelovanja z njimi. Mislim, da tudi pohodniki začutijo to bogastvo naše doline.

Je *DOM RES JEZIK*? Koliko to drži pri zborniku o Ivanu Preglju, ki ste ga s kolegi in sodelavci pripravili ob 120-letnici avtorjevega rojstva?

Seveda je dom jezik. Materinščina je dom, kamor se zatečeš, pa bodi kjer koli. Zbornik je rezultat projekta, ki ga je vodila kolegica Danica Taljat in ki je spet združeval naše moči. Z vseh strani osvetljen Pregljev čas in jezik, ki ga zaznamuje. Tudi Pregelj se je s peresom vračal domov, ko zaradi razmer, ki so grozile, da nam bodo vzele dom, sem ni smel. In je trpel. A obstal je dom. Jezik.

Kako ti doživljaš in razumeš ohranjanje jezika, kulture in literature mladim – in zanamcem?

Doživljam ga kot samoumevno. Tudi razumem ga tako. Pogosto rečem svojim učencem, da se rodimo v nek narod, kulturo, jezik prinesemo s seboj, litera-



tura nas čaka ... To smo, nekaj drugega pač ne moremo biti. Lahko smo, a le poleg tega! Skladno s časom se spreminjajo. Jezik, kultura in literatura. Drugačne so mladosti in drugačne bodo. A bistvo ostaja enako.

Kako se pri tem počutiš kot učiteljica generacij mostarske šole? Ali lahko sploh primerjaš, kaj POMENI BITI UČITELJ nekdaj in kaj danes?

Lepo mi je. Včasih učenci, danes starši ... no vnukov jim pa najbrž ne bom učila ... Moji nekdanji učenci so danes tudi sodelavci v naši šoli. Vrnili so se. Domov. Najbrž ne samo zaradi ljubega kruhka, ampak tudi zato, ker so se želeli vrniti. In to veliko pove. Marsikdo je postal pomemben član naše skupnosti, pa je zrasel iz »mojih« klopi. Vsak po svoje je uspešen, upam, da tudi srečen. To je najpomembnejše merilo.

Nekdaj je imela učiteljeva beseda večjo težo. Permisivna vzgoja je naredila svoje. Žal več škode otrokom kot nam. Spreminjajo se metode in oblike dela, veliko se je spremenilo po zaslugi razvoja elektronike. Vloga učitelja je danes tudi usmerjanje med poplavo informacij, predvsem pa v uzaveščanju, da je treba biti kljub vsem elektronskim čudežem bralno pismen. Pa tudi, da je pristen človeški stik pogoj za srečno življenje in ne tisoči prijateljev na facebooku.

In nenazadnje: ne glede na vse, kar se v teh časih dogaja, stojiš in obstaneš, če v svojem poklicu živiš. Rada sem učiteljica.

Pogovarjala se je Mirjam Podsedenshek.